

vixeritis, et requiescere vos faciam super humum vestram idest super corpus vestrum. Dan. 12. v. 2. *Et multi de iis qui dormiunt in terrae pulvere exigilabunt.* Haec autem omnino intelliguntur de resurrectione secundum carnem. Matth. 10. v. 28. *Eum timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam.* Matth. 12. v. 42. *Regina austri resurget in iudicio cum generatione ista etc.* Sed constat, quod regina austri non resurget a peccato ulterius, ergo resurget in carne (1). Matth. 24. v. 51. *ibi erit fletus et stridor dentium;* sed hos actus non potest exercere nisi corpus Matth. 22, ita ut saducei qui negant resurrectionem carnis quaerunt a Christo de muliere, quae habuit septem viros, et omnes isti septem fuerunt mortui, cuius istorum in resurrectione esset uxor? Et Christus respondit de resurrectione mortuorum: v. 31. *non legistis quia dictum est a Domino dicente vobis. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob? non est Deus mortuorum sed vivorum.* Et non erat hic quaestio de animabus, sed de corporibus. Jo. 5. v. 28. *venit hora, in qua omnes qui in monumentis*

(1) Sic enim contrahitur argumentum: vel *ly resurget* intelligitur a peccato, vel a sepulchro; non a peccato, quia iam mortua erat; ergo a sepulchro.

sunt audient vocem filii Dei et qui audierint vivent, et infra et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae, qui vero mala in resurrectionem iudicii. Jo. 6. v. 55. *Ego resuscitabo eum in novissimo die;* Jo. 11. v. 24. *scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.* Hoc non potest intelligi de resurrectione a peccato, quia hoc non potest fieri in novissimo die. Non enim erit tunc tempus poenitentiae, sed iustitiae. Psalm. 74. v. 3. *cum accepero tempus etc.* Rom. 8. v. 23. *Nos ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri.* 1. Cor. 15. v. 51. *omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Haec auctoritas nullomodo potest exponi de resurrectione spirituali a peccato, scilicet, quia non omnes resurgunt a peccato; ergo intelligitur omnino de resurrectione carnis. Infra eod. v. 53. *oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* 2. Cor. 4. v. 14. *qui suscitavit Jesum a mortuis et nos cum Jesu suscitabit.* Eph. 4. v. 13. *donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi;* Phil. 3. v. 8. *omnia detrimenta feci (et arbitror) ut stercora ut Christum lucrifaciam.* Et postea sequitur v. 10.

ad cognoscendum illum; v. 11. si quomodo occurram ad resurrectionem quae est ex mortuis; hoc enim non potest (1) intelligi de resurrectione a peccato, quia ipse sanctus erat et jam resurrexerat a peccato; ideo non expectabat a peccato resurgere, sed expectabat resurrectionem carnis. Phil. 3. v. 20. 21. Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae. Jacob. 5. v. 3. aurum et argentum vestrum aeruginavit, et aerugo eorum erit vobis in testimonium, et manducabit carnes vestras sicut ignis. Haec auctoritas non potest exponi in praesenti vita, quia aerugo aurum non comedit divitum; (2) ergo erit in alia vita. Apoc. 11. v. 11. Spiritus vitae intrabit in eos. Apoc. 17. v. 16. carnes ejus manducabunt et ipsam igni concremabunt (3). Apoc. 20. v. 12. vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt.

Circa miraculum resurrectionis notantur quatuor, quae faciunt ipsam resurrectionem

(1) In cod. deest non ex amanuensis incuria ut patet ex se.

(2) Divites enim in praesenti vita bonis, ac voluptatibus affluunt.

(3) In cod. congregabunt quod omnino error amanuensis est.

miraculosam (1). Primo mortis definitio; quia mors est privatio vitae; sed de privatione ad habitum non est regressus nisi miraculose. Secundo naturae definitio, quia natura est vis insita rebus ex similibus similia procreans, ut ex homine homo, et ex asino asinus; sed postquam insonuerit tuba nullus erit homo, qui possit hominem generare, ergo quod homines erunt non erit a natura. Tertio per operationem naturae, quia natura operatur successive; sed resurrectio erit subita, quia in momento et in ictu oculi, sicut dicit Apostolus; hoc autem fieri non posset nisi per miraculum. Quarto per impossibile naturae. Nam idem corpus numero resurget (2). Natura vero non idem numero facit, nec idem in individuo; nec potest supra se, ut faciat corpora immortalia, et splendidiora, quam fuerint. Potest autem dici, quod quoad quaedam resurrectio erit

(1) Resurrectio enim erit miraculosa simpliciter, scilicet ex parte principii supernaturalis idest Dei, sed secundum quid erit naturalis scilicet ratione termini. Suppl. 3. p. q. 76. 2. 6. et argumenta quae hic ponit habet etiam suppl. 3. p. q. 75. a. 3.

(2) Id probat suppl. 3. p. q. 79. a. 1.

naturalis (1); nam in tantum resurgent corpora ex eisdem pulveribus, in quos resoluta sunt, in quantum anima naturaliter appetit coniungi corpori suo, et in quantum erit naturalis obedientia in istis pulveribus, ut de eis fiant corpora, sicut in costa Adae fuit potentia, ex qua possit fieri Eva; sed non ex qua fieret, quia in ea non erat actus vel potentia activa, sed potentia susceptiva.

Post resurrectionem sequitur suscitatorum congregatio, quae fiet ministerio angelorum, circa quam notantur tria. Nam quidam congregabuntur in terra in valle Josaphat, ut omnes mali, sicut dicit magister sententiarum 4. distinct. 46. Joel. 3. v. 12. *congregabo omnes gentes (et deducam) in valle Josaphat.* Matth. 3. v. 12. *mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittet eos in caminum ignis, ibi erit fletus et stridor dentium.* De manu omnium bestiarum exquiram sanguinem animarum vestrarum, quia etiam comesti a bestiis omnes resuscitabuntur, et submersi etiam

(1) Eandem doctrinam iisdem verbis probat suppl. 3. p. q. 75. a. 3.

in mari. Apoc. 20. v. 13. *et mare reddidit mortuos suos* (1), idest corpora mortuorum, quia illi qui in mari mortui sunt resurgent, de quibus tamen minus videtur; et sic per locum a minori probat, quod omnes resurgent (2). Notandum est etiam, quod animae, quae sunt in inferno ad corpora sua redibunt. Apoc. 20. v. 13. *mors idest diabolus et infernus, scilicet locus tenebrarum dederunt mortuos suos idest animas mortuorum, quae in ipsis erant, et quas tenebant. Dederunt dico, ut ad sua corpora redirent, et iudicarentur in ipsis.* Et ideo simul congregabuntur, ut postea simul factis de eis fasciculis in ignem mittantur. Isai. 24. v. 22. *congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum;* Jerem. 12. v. 13. *congrega eos sicut gregem ad victimam.* Quidam autem rapiuntur in aera jam resuscitati, ut omnes boni, qui tunc invenientur (3) mortui, qui resuscitabuntur, et postea rapiuntur. Matth. 24. v. 31. *Mittet angelos suos cum tuba (et voce magna) et congregabunt omnes electos.* Quidam vero rapiuntur antequam moriantur, ut illi qui tunc

(1) Vulg. *Et dedit mare mortuos qui in eo erant.*

(2) Id ipsum probat suppl. 3. p. q. 75. a. 2.

(3) In cod. *rapiuntur* per errorem *amannensis*.

(58)
invenientur vivi, qui rapiuntur vivi, et in ipso raptu morientur, et resurgent. Mira enim celeritate legimus eos passuros mortem et recepturos immortalitatem. Ambros. in ipso raptu eorum qui vivi rapiuntur mors erit et resuscitatio, ut anima, quasi per soporem egressa de corpore eidem in momento reddatur. Sed contra dicit Hieronymus, quosdam in fine saeculi non esse mortuos, sed vivos repertos in immortalitate mutandos. Contra cuius opinionem est illud Apostoli 1. Cor. 15. v. 22. *In Christo omnes vivificabuntur* quod esse non posset nisi prius morerentur (1). 1. Thess. 4. v. 16. *simul rapiuntur* (2) *cum illis in nubibus obviam Christo in aera.*

Post congregationem sequitur congregantis disceptatio. Circa quam notatur quod Dominus

(1) V. Suppl. 3. p. q. 78. a. 4. ubi demonstrat ex eodem textu paulino, quod resurrectio omnium erit a morte. Nam sicut cessante motu cordis omnia membra mortificantur, ita cessante motu coeli non potest aliquid vivum remanere illa vita, quae ex influentia illius motus conservabatur; talis autem vita est quam nunc degimus. Unde oportet quod ex hac vita discedant qui post motum coeli quiescentem victuri sunt. Et in sequenti articulo probat resurrectionem omnium esse a cineribus, nisi aliquibus ex speciali privilegio gratiae sit indultum contrarium v. 4. sent. d. 41. §. E.

(2) Vulg. rapiemur.

(59)
disceptabit cum reprobis; primo de magnitudine Passionis suae, unde ostendet omnia instrumenta mortis suae scilicet Crucem, clavos, et lanceam sicut dicit magister in historiis. Item ostendet cicatrices. Apoc. primo v. 7. *videbit eum omnis* (1) *populus et qui eum pupugerunt.* Item Apoc. 19. v. 13. *indutus* (2) *erat veste aspersa sanguine.* Vexillum autem Crucis apparebit ante illum Matth. 24. v. 30. *Tunc apparebit signum filii hominis in coelo.* De quibus etiam dicit (3). " Quid dices, quid facies o peccator? ", contra te loquetur conscientia, te accusabunt omnia elementa. Crux Christi plorabit, Christus per vulnera allegabit. Cicatrices loquentur, et clavi conquerentur. " Secundo de omissionibus Matth. 25. v. 42. *esurivi et non dedistis mihi manducare, sitivi et non dedistis mihi bibere. Hospes fui, et non collegistis me, nudus et non cooperuistis me, infirmus et in carcere, et non visitasti me.* Tertio de cogitationibus impiis interrogatio erit. Quarto de intentionibus. Hebr. 4. v. 12. *discretor cogitationum ei*

(1) Vulg. oculus. (2) Vulg. vestitus.

(3) Hic habetur nota omnium difficultatium lectu. Nam vel accedit ad B. vel ad R. incertum est an significet nomen alicujus auctoris, puta Bedae; an potius aliquod responsorium vel aliquam antiphonam.

intentionum cordis. Quinto de verbis otiosis Matth. 12. v. 36. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines reddet rationem in die iudicii (1). Sexto de malis operibus Sap. 6. v. 4. *interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur.* Septimo de rebus temporalibus Luc. 16. v. 2. *redde rationem villicationis tuae.* Octavo de custodia familiae tuae . . . ubi est grex qui datus est tibi? Nono de annis, et de tempore quod otiose pertransivit tecum, idest vocavit adversus me tempus Job. 24. v. 23. *dedit ei Dominus poenitentiae tempus* (2), *et ipse abutitur eo in superbia.* Post disceptationem sequitur causae discussio, circa quam nota quatuor, scilicet qui erunt accusatores, qui testes, qui assessores, et qui executores. Accusatores erunt tres: primo accusabit hominem conscientia Rom. 2. v. 15. *testimonium reddente illis conscientia ipsorum; et inter se invicem cogitationibus accusantibus . . . in die, qua iudicabit Deus occulta hominum secundum evangelium*

(1) Ad sensum affertur; nam ad litteram vulgata habet: *Dico autem vobis quoniam omnia verbum otiosum; quod locuti fuerint homines reddent rationem de eo in die iudicii.*

(2) Vulg. *Locum poenitentiae.*

meum per Jesum Christum. Item, daemon qui datus est ei, ad exercitium, qui continue observavit eum, et opera ejus ut accusaret Apoc. 12. v. 10. *projectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat illos die ac nocte.* Psalm. 37. v. 13. *vim faciebant qui quaerebant animam meam.* Item locus et creatura ubi peccavit, Job. 20. v. 27. *Revelabunt coeli iniquitatem ejus, et terra consurget adversus eum.* Abac. 2. v. 14. *lapis de pariete clamabit;* et quod etiam pater accusabit filium, et filius patrem. Conqueretur filius de malo patre, quoniam propter ipsum est in opprobrium. Sap. 4. v. 6. *Ex iniquis omnes qui nascuntur filii testes sunt nequitiae adversus patrem* (2). Testes similiter erunt tres; Primus erit Creator, quem offendimus Job. 16. v. 20. *ecce in coelo testis meus, (et conscius meus) in excelsis.* Jerem. 29. v. 23. *Ego sum iudex et testis.* Secundus erit bonus angelus, qui datus est homini ad custodiam, qui accusabit eum de multa ingratitude servitii sui. Unde dicet in iudicio illud Jerem. 51. v. 9. *curavimus Babilonem et non est curata vel sanata.* Tertius erit macula

(1) Vulg. *Adversus parentes in interrogatione sua.*

peccati, quae relacebit in facie (1) Jerem 2. v. 19. *Arguet te malitia tua.* Job. 16. v. 9. *rugae meae dicunt testimonium contra me.* Et sic erunt tres testes contra hominem juxta illud: *in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Assessores erunt quatuor. Et primi erunt chorus apostolorum (2). Ipsi enim aderunt in judicio quasi senatores Prov. ult. v. 23. *nobilis in portis vir ejus cum sederit cum senatoribus terrae.* Secundi assessores erunt chorus martyrum, ipsi enim aderunt in judicio quasi principes victoriosi, et quasi milites invicti Apoc. 3. v. 21. *qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo* Sap. 3. v. 8. *Judicabunt sancti nationes.* Tertii assessores quodammodo erunt chorus patriarcharum et prophetarum de quibus dicitur Isa. 3. v. 14. *Domine ad judicium suum ad judicandum veniet cum senioribus populi sui.* Quarti assessores erunt chorus pauperum (3), qui omnia dimiserunt propter Christum, et secuti sunt

(1) De iis omnibus v. suppl. 3. p. q. 87. a. 1.

(2) 4. D. 47. a. 2. et suppl. 3. p. q. 89. per totam quaestionem.

(3) Loc. cit. a. 2.

eum; sicut sunt praedicatores evangelii, et defensores fidei et eorum similes, qui sunt pauperes spiritu, id est voluntate, de quibus dicit Dominus Matth. 5. v. 3. *Beati pauperes spiritu.* Istis ergo dabitur potestas judicandi Job. 36. v. 6. *Judicium pauperibus tribuit* (1). Matth. 19. v. 28. *Vos qui reliquistis omnia et secuti estis me, sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel.* Sic ergo judicanti Christo aderunt apostoli ut senatores, martyres quasi milites, patriarchae, et prophetae ut seniores, et pauperes quasi iudices.

Executores illius terribilis iudicii et sententiae erunt quatuor secundum quatuor quae sunt in executione sententiae in foro saeculari (2). Sunt enim primo ibi aliqui, qui praecipunt, secundo tortores et carnifices, qui torquent, quibus praecipunt, tertio sunt ibi acclamatores, qui laudant et confirmant sententiam, et dicunt fiat fiat, quarto sunt ibi instrumenta, quibus torquentur, et exercent vindictas. Sic in illa sententia ultimi iudicii praeerunt executioni scilicet Michael, et omnes angeli, (3) qui praeerunt malis angelis ad

Eandem auctoritatem adducit in arg. *Sed contra*, eundem articulo secundi citatae quaestionis.

(2) Vide Zallinger in L. 2. Decret. §. 3. et seq.

(3) Suppl. 3. p. q. 89. a. 3.

torquendum. Qui et religabit Sathanam et omnem virtutem ejus Apoc. 20. v. 1. *vidi angelum descendentem de coelo habentem clavem abyssi* idest potestatem super abyssum *et catenam magnam*, idest invincibilem potentiam qua constringit omnia. Sicut dicit glossa, *in manu sua* idest in operatione passionis, et propter meritum passionis ubi abscondebatur fortitudo sua, et potentia, qua diabolus ligari debeat, sicut dicitur Abac. 3. Apoc. 20. v. 2. *Et apprehendit Draconem serpentem antiquum*, qui a principio nocere incepit. Jo. 8. v. 88. *ille homicida erat ab initio. Qui est diabolus, et Sathanas, et ligavit eum (per annos mille) in abyssum, et clausit et signavit, scilicet signo crucis, ut non seducat amplius gentes.* Item Apoc. 14. v. 15. et 18. de executione honorum angelorum divinae sententiae. *Et alius angelus exivit de templo, quod est de coelo, habens falcem acutam; et infra dicit ei Christus mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineae terrae, quoniam maturae sunt uvae ejus, idest eorum malitia completa est.* Et postea sequitur: *et misit angelus falcem suam (acutam) in terram et vindemiavit vineam terrae, idest omnes qui delectationes suas finaliter posuerunt in bonis terrenis.* Luc. 6.

v. 24. *Vae vobis divitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Et misit in lacu irae Dei secundum torcular magnum idest in infernum, in lacum scilicet miseriae, et in lutum faecis, sicut materialiter in adventu alicujus magni regis plateae civitatis mundantur, sic in adventu Domini ad judicium mundus purgabitur de malis, et ipsi in lacu inferni projicientur, ps. 17. v. 43. ut lutum platearum delebo eos.* (Apoc. 14. v. 20.) *Et calcatus est lacus extra civitatem, idest mali puniti sunt extra Ecclesiam, et consortium justorum.* Nota quod Dominus habet duplex torcular, scilicet purgatorii, et inferni. De illo scilicet purgatorio emittitur purum vinum, et homo non est extra civitatem, quia meritis et suffragiis Ecclesiae vinum istud citius depuratur. Sed aliud est extra civitatem, quia nunquam mali inde exhibent, sed in pressura perpetua remanebunt: Matth. 25. v. 46. *ibunt hi in supplicium aeternum.* Isa. ultimo v. 24. *ignis eorum non morietur* (1). Et (Apoc. 14. v. 20.) pro vino exivit sanguis *de locu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.* Pro vino ergo exivit sanguis idest crudelitas poenae infernalis exuberabit de lacu, idest a minoribus usque ad

(1) Vulg. non extinguetur.

frenos equorum idest usque ad majores scilicet praelatos, et reges, et alios magnos. Omnes enim ibi crudeliter cruciabuntur secundum merita culparum. Sed majores amplius et acrius tormentabuntur. Sap. 6. v. 6. *judicium durissimum in (1) his qui praesunt fiet. Et hoc perst adia mille sexcenta* idest per diversas poenas angustiari secundum quod fecerunt diversa peccata. Matth. 13. v. 49. *exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium.*

Secundo tortores et carnifices (2), et hi erunt omnes angeli mali, qui torquebunt malos in inferno. Apoc. 9. v. 5. *et datum est illis idest mandatum a Deo ne occiderent eos, sed ut cruciarentur, quia mali et damnati mori non poterunt, sed deducuntur per poenarum diversitatem, et acerbiter usque ad mortem ps. 48. v. 15. mors depascet eos.* Unde sicut herba, quae a bestiis pascitur iterum pullulat, ut pascatur, sic damnati nunquam totaliter deficient, nec radicitus destruentur, ut in aeternum et continue torqueantur. Unde sequitur, (Apoc. 9. v. 5.) *et cruciatus eorum ut cruciatus scorpionis cum*

(1) In vulgata deest praepositio *in*.

(2) Suppl. 3. p. q. 89. a 4.

percutit hominem. Et quilibet carnifex habet super se alium tortorem, qui torquet eum et tormentat, ut sicut ipse tormentatur, ita torquat et tormentet, et torquat animas damnatorum et corpora. Et propter hoc sequitur ibi v. 11. *habebant semper super se (1) regem angelum abyssi.* Nec tamen ut dictum est, mori poterunt. Apoc. 9. v. 6. *quaerent homines mortem, et non invenient (eam) et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis.*

Tertio erunt ibi acclamantia, et laudatores divinae sententiae, qui congaudebunt divinae justitiae Apoc. 18. v. 20. *exultate super eam coeli (2);* idest coelestes spiritus secretorum Dei consensu concordantes divino judicio (3); et sancti apostoli et prophetae idest majores sancti, et minores. Omnes enim illi prophetae possunt dici, quia mala praevident per circumspersionem, et cautelam, et praevisa cavent: quoniam *judicavit Deus judicium vestrum de illa* scilicet societate malorum. Item de ista acclamatione. Apoc. 19. v. 1. *laus (4) et gloria*

(1) In Cod. per errorem *gregem*.

(2) Vulg. *Exulta super eam coelum.*

(3) Suppl. 3. p. q. 89. a 3.

(4) Vulg. *Salus.*